



דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(רעוא דרעוין
פרשת שלח תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון ל"ג
פר' שלח
תשפ"ז

ראשית עריסותיכם חלה

מצות הפרשת חלה

בפרשתנו נאמר (במדבר טו, כ): "ראשית עֲרִיסֹתְכֶם חֻלָּה תָּרִימוּ תְרוּמָה". נצטוו ישראל להפריש חלה מכל עיסה וליתנה לכהן. מצוה זו, היא אחת משלוש המצוות המיוחדות לנשים, וישראל נזהרים בה מאוד. זכות גדולה היא כשטורח האדם ביגיעות רבות להוציא לחם מן הארץ, וכאשר כבר כמעט בא אל קרבו, נוטל הוא חלק ממנו ומפריש לגבוה. בכך מראה האיש הישראלי כי כל חפצו ברוחניות, ואת הלחם הגשמי אוכל הוא רק לצורך קיום הגוף, אך עיקרו - לשם שמים.

הכשרת המאכל לצורך האדם

והנה כתוב בפסוק (קהלת טו, ז): "לֶךְ אֲכַל בְּשִׂמְחָה לַחֲמֶן וְשִׂתֵּה בְּלֵב טוֹב יֵינֶן כִּי כָבֵד רֵצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֵׂיךָ". לחם ויין, ומכאן דרשו חז"ל (במדבר רבה ז, א) סמך למצות הפרשת חלה, וז"ל: פתח ר' חנינא, 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך', מהו 'כי כבר רצה האלקים את מעשיך', 'אכול בשמחה לחמך' זו פרשת חלה, 'שתה בלב טוב יינך' זו פרשת נסכים, מהו 'כי כבר רצה' וגו' - זו הכנסת ישראל לארץ, שנאמר 'כי תבאו אל הארץ' וגו'.

פירוש הדברים, בפרשת שלח נאמרו שתי מצוות סמוכות זו לזו, פרשת מצות הפרשת חלה ופרשת הקרבת הנסכים על גבי המזבח. וטעם הדבר, כי לאחר שמפרישים חלה כדיון, אזי ניתן לקיים מצות נסכים.

ועומק הדבר מבואר בדברי השפת אמת (פרשת שלח, תרי"ב), שכאשר לוקח אדם את החלק שנחשב כשלו, ומפריש חלק ממנו לשמים, אז באמת הנוטר נעשה שלו. ודבר זה מתקיים הן במצות חלה - שנותן חלה לכהן והעיסה הנשארת מותרת באכילה, והן במצות נסכים - שנוטל חלק מיינו להקריבו על גבי המזבח, והשיריים נהנה מהם. ואם עשה כך, עליו הכתוב אומר לך אכול בשמחה 'לחמך', ושתה בלב טוב 'יינך', שלך הם, ויוכל להיות בבחינת עשיר השמח בחלקו, כי השיריים הם חלקו שניתן לו מאת ה'. ומבקשים אנו להבין, מהי מעלתה של אותה מצוה, מצות הפרשת חלה.

ועוד יש להבין, כי ידוע שבמצות חלה נקשרו טגולות רבות לפעול ישועה על ידי הפרשת חלה, והמפורסמות אינן צריכות אריה, 'אינן בודקין מן המזבח ולמעלה'. צדיקים אומרים, כי 'חלה' ראשי תיבות 'חיים הם למוציאיהם' - בכח החלה להביא חיים לעולם.

תיקון חטא המרגלים במצוות נסכים וחלה

עוד יש להעיר, כי מצוות אלו נאמרו מיד לאחר ענין שליחות המרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה, ובעטיים נגרמה בכייה לדורות, שנשארו דור דעה ארבעים שנה במדבר ולא נכנסו לארץ ישראל. ומשמע מזה, שבשתי מצוות אלו נעשה תיקון לחטא המרגלים, ולא לחינם נסמכו יחד. ואכן, כך מבואר בדברי חז"ל במדרש (תנא דבי אליהו רבה

פרשה כז) וז"ל: "ויתאבלו העם מאד. באותה שעה אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, לך ורצה אותן עניים שכבר יצא לבם מעליהם, אמר לפניו, רבוננו של עולם, במה ארצם, אמר לו, לך ורצם בדברי תורה, כי תבואו אל ארץ מושבותיכם וגו' ועשיתם אשה לה' [וגו'] והקריב המקריב קרבנו לה' וגו'". מבואר שמצות הנסכים ניתנה לישראל כפיוס וריצוי על מה שנגזר עליהם. ומטעם זה הוזכר במצוה 'כי תבואו אל ארץ מושבותיכם', להבטיחם שיזכו להיכנס לארץ ישראל.

ובדומה לזה, גם במצות הפרשת חלה נאמר (במדבר טו, יח) "בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה", שלא נצטוו ישראל בחלה אלא לאחר ירושה וישיבה, ללמדך ששתי מצוות אלו קשורות קשר בל ינתק לשיבת ארץ ישראל.

אכן יש לעיין בעומק הדברים, מדוע נתייחדו דווקא שתי מצוות אלו כתנחומים לישראל, ובפרט כי מאחר ונוהגות רק בארץ, הרי לא נהגו בהן ישראל מיד, אם כן כיצד היה בזה גדר 'תנחומים בדברי תורה' עבור ישראל? ומדוע לא אמר להם משה מצוה אחרת מתר"ג מצוות התורה, השייכת כבר עתה?

קידוש הארץ במצוות התלויות בה

על כך מביא השפת אמת (שלח תרי"ב ט) בשם ספר 'זאת זכרון' להרה"ק מלובלין זיע"א, לפרש דברי הפסוק האמור על שילוח המרגלים (במדבר יג, א) "וַיִּתְּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" - מלשון 'התרה', כלומר, לפי פשוטו הוא מלשון ריגול וחיפוש, אך יש לדרוש מלשון התרת הקשר.

וביאר הדברים, כי הנה ארץ כנען היתה מקום שבעה אומות, ואומות אלו טימאו את הארץ במעשיהם, והביאוה תחת שלטון הקליפות, וכאשר נצטוו ישראל לשלוח מרגלים, היה תפקידם להתיר את קשר הטומאה ולהנחיל את ארץ ישראל לבני ישראל. כי קדושת הארץ תלויה בישראל יושביה, וכפי שדרשו חז"ל (ראש השנה ז) על הפסוק (ירמיהו ל, י) "צִיּוֹן הִיא דִרְשָׁא אֵין לָהּ" - "מכלל דבעיא דרישה", כלומר, שעל ישראל לדרוש את קדושת ציון, לבקש ולחפש אחריה ולקדש את המקום.

מטעם זה מסר ה' לישראל מצוות מיוחדות התלויות בארץ, אשר אי אפשר לקיימן בשום מקום בעולם מלבד בארץ ישראל, כגון תרומות ומעשרות. כי יש בכח מצוות יקרות אלו להוציא את קדושתה של ארץ ישראל מן הכח אל הפועל, ובקיומן נוהלין אותה ישראל. על כן, כאשר ראו ישראל שלא הצליחו המרגלים בתפקידם 'לתור את הארץ' - להתיר את הקשר ולגלות את קדושת הארץ, נפלה רוחם ונצטער ליבם בקרבם, בראותם כי לא עלתה להם כוונתם, ומשום כך בא הקדוש ברוך הוא לנחמם במצות חלה ובמצות נסכים התלויות בארץ, אשר על ידן יזכו הם עצמם לגלות את קדושת הארץ.

נתינת הקב"ה לישראל - בעין יפה

ומוסיף השפת האמת על דברים אלו את דברי זקנו בעל

'חידושי הרי"ם' זיע"א, שפירש על פי דברי הגמרא (בבא בתרא ע"א), שם נחלקו התנאים במוכר בור (כגון בור מים) לחבירו האם צריך הקונה לקנות לעצמו דרך, אך בנותן מתנה לכולי עלמא אינו צריך לקנות דרך, משם שנותן - בעין יפה נותן, ובוודאי מסר גם את הדרך להגיע אל הבור - יחד עם מתנת הבור עצמו. וממילא, בוודאי גם הקדוש ברוך הוא כן, כאשר נתן לישראל עמו את ארץ ישראל במתנה, בלי ספק נתן יחד עימה את הדרכים בהן יוכלו לזכות במתנתו בשלימות. וזהו שנתגלה בתורה, כי הדרך לקנין רוחני ושלם בארץ הקדושה, הוא בקיום המצוות התלויות בה. משום כך, אין לך פיוס ונחמה גדולים לישראל, ממה שיזכה אותם הקב"ה בשתי מצוות התלויות בארץ - נסכים וחלה, אשר על ידן יקנו קנין שלם בארצם הקדושה.

העוסק בתורת ארץ ישראל - כמקיים מצוותיה

הארה נפלאה אמר בזה הרה"ק בעל 'באר משה' מאו"רוב, כי הנה המרגלים בדבריהם הוציאו דיבה רעה על הארץ, בדברי גאי ובזיון כנגד מעלתה העליונה, ומאסו בארץ חמדה, ומשום כך - נתן להם הקדוש ברוך הוא דווקא מצוות אלו השייכות לקדושת ארץ ישראל, להורות להם כי מחמת שכבר לא יזכו להיכנס לארץ בפועל, עליהם לעסוק בתורה ארץ ישראל וללמוד דיני המצוות התלויות בה, בבחינת (הושע יד, א) "ונשלמה פרים שפתינו", וכמו שאמרו חז"ל (מנחות ק"ג) "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת". וכך גם במצות ארץ ישראל, אלו שלא יכלו לקיימה בפועל, עליהם לעסוק ביתר שאת בלימוד מצוותיה. בזה יהיה התיקון לחטא שחטאו, ובכך ייחשב להם שיש להם זכות במעלת ארץ ישראל.

גדר טעויות המרגלים

ובאמת, יש לידע שדברי המרגלים על ארץ ישראל לא נאמרו כדברים בעלמא, אלא סיפרו מה שהרגישו בגובה השגתם, שראו "ארץ אוכלת יושביה" - מצד הטומאה הגדולה השוררת שם במה שפעלו שבעת האומות וגרמו לקושי עצום לפעול בקודש. וכן שלח אותם משה רבינו לבדוק האם יושבים "במחנים או במבצרים", האם יש בה מבצרים לקליפות ולכוחות הטומאה. ועל כך באו והשיבו שאכן כך הדבר, באמת השפעת הטומאה מכח האומות חזקה עד מאוד. אמנם טעויות היתה בכך שלא הכירו עד כמה גדול כח הקדושה להפיל כל החומות והמבצרים, ובכח קיום המצוות התלויות בארץ באמת ניצחו ישראל את כל הקמים כנגדם כשזכו להיכנס לארץ בימי יהושע.

כי באמת בוודאי גם בזמן המרגלים לא סרה קדושת הארץ ממנה, אלא שהיתה מכוסה עמוק עמוק מי ימצאנה תחת הסתר הקליפות והטומאה, "אפס כי עז העם", אך על זה השיב הקדוש ברוך הוא לישראל בציווי מצוות נסכים וחלה, אשר על ידן ניתן לגלות את כח הקדושה ולחבר את בני ישראל לארץ ישראל.

ישראל עסקו בפרשת חלה כשיצפו להיכנס לארץ

והנה, בירושלמי (תענית פרק ד הלכה ה) הובא גם כן ענין זה לחבר מצוות נסכים וחלה לענין חטא המרגלים, אלא ששם אמרו חז"ל בסגנון אחר, שבשעה ששבו המרגלים מתור את הארץ, מצאו את משה ואהרן יחד עם ישראל עוסקים בפרשת חלה.

מבואר, שכבר היתה הציפייה שייכנסו ישראל לארץ מיד, ומשום כך לימד אותם משה רבינו את המצוות התלויות בארץ, ובתוך כך באו המרגלים ואמרו להם שלא ייכנסו לארץ כלל.

בדברי הירושלמי מבואר שעוד קודם שנכתבה מצות חלה בתורה, כבר לימדה משה רבינו לישראל, אלא שכתובה לדברי המרגלים כתבה התורה פרשה זו של נסכים וחלה מיד אחר חטא המרגלים, שבפרשיות אלו יהיה התיקון לחטא. (וכיצא בזה הביא גם הרוקח בפירושו על התורה כאן).

בענין זה מובא דבר מופלא במדרש (שיר השירים רבה ד, ג), על הפסוק (שם ד, יג) "שלחין פרדס רימונים", שמאותו האשכול שהביאו המרגלים, היו ישראל נסכים במשך ארבעים שנה שהיו במדבר. ומבואר בזה גם כן, כי הנסכים היו תיקון לחטא המרגלים, ומאותו הפרי ממש שהביאו כדי להוציא לעז על הארץ, קיימו ישראל מצוה שנזכר בה ביאת הארץ, בא זה ותיקון את זה.

מצות חלה – כנגד חטא עבודה זרה ושקולה ככל המצוות!

והנה, בתורה הקדושה אחר פרשיות נסכים וחלה, באה פרשת קרבן על חטא עבודה זרה (במדבר טו, כב), "וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה, וְפִירַשׁ רַשִׁי שֵׁם: 'בְּעִבּוּדָה זָרָה הַכְּתוּב מַדְבֵּר, וְכוּ', מִצְוָה אַחַת שֶׁהִיא כָּל הַמִּצְוֹת, מֵהַ עֹבֵר עַל כָּל הַמִּצְוֹת פּוֹרֵק עוֹל וּמַפְרֵ בְרִית וּמַגְלֵה פָּנִים, אִף מִצְוָה זוּ פּוֹרֵק בַּה עוֹל וּמַפְרֵ בְרִית וּמַגְלֵה פָּנִים, וְאִיזוּ, זו עֲבוּדָה זָרָה".

ואמרו חז"ל (ויקרא רבה טו, י): "אמר ר' יוחנן, למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאלו ביטל עבודה זרה, וכל המבטל מצות חלה כאלו קיים עבודה זרה".

ויש להבין, במה חומר הגדולה של מצות חלה, שהמבטלה נחשב כעובד עבודה זרה, החמורה מכל המצוות והיא לא מצאנו כן בשאר מצוות התלויות בארץ, כתרומה, ביכורים, וכדו', ומהי העבירה הגדולה בזה?

ואמנם בהגהות מיימוניות (נדפס בסוף רמב"ם זרעים, הלכות חלה אות 5) הביא כי 'תרי"ג' עולה בגימטריא זו היא מצות החלה, אולם ודאי שלא מכח הגימטריא למדו דבר זה.

שלושת המצוות שעבורן נברא העולם

כדי לבאר כל הענין, ראשית דבר יש להקדים את דברי חז"ל במדרש (בראשית רבה א, ד): "ר' הונא בשם ר' מתנה אמר, בזכות ג' דברים נברא העולם, בזכות חלה, ובזכות מעשרות, ובזכות בכורים, ומה טעם, בראשית ברא אלקים, ואין ראשית אלא חלה, שנאמר 'ראשית עריסותיכם', ואין ראשית אלא מעשרות, היך דאת אמר (דברים יח, ד) 'ראשית דגנך', ואין ראשית אלא בכורים, שנאמר (שמות כג, יט) 'ראשית בכורי אדמתך' וגו'".

ויש להבין, במה נתייחדו שלושה מצוות אלו, שבעבורן נברא העולם?

תחילת ביאור הדבר כתב הר"ק רבי מנדלי מויטבסק זיע"א, בספרו 'פרי הארץ', כי 'ראשית' ענינו המשכת ההשפעה להמשך, כי הראשית הוא מקור כל דבר, וראשית הבריאה היא מקור הבריאה. אם כן ישראל נקראו 'ראשית', ושלושת מצוות אלו נקראות גם הן 'ראשית', הרי שיש בכח סגולת מצוות אלו להשפיע על הכל, ולכן יש בהן קדושה מיוחדת, וכגון בחלה שיש ליתנה לכהן ואסורה היא לזר באיסור מיתה בידי שמים. אמנם עדיין לא נתבאר מדוע דווקא מצוות אלו הן הראשית והן מקור הבריאה. ויתבאר הדבר לפנינו בעומק ענין מצות חלה.

מצוות הנשים

הנה מצינו, שמצות חלה היא אחת משלוש מצוות

הנשים, וכדברי המשנה (שבת לא): "על שלוש עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר". ובמה שנתייחדו מצוות אלו איתא בגמרא שם: "כדדרש ההוא גלילא עליה דרב סטא, אמר הקדוש ברוך הוא: רביעית דם נתתי בכס - על עסקי דם הזהרתי אתכם [זו מצות נדה התלויה בדם], ראשית קראתי אתכם - על עסקי ראשית הזהרתי אתכם [זו מצות חלה הנקראת 'ראשית עריסותיכם'], נשמה שנתתי בכס קרויה נר - על עסקי נר הזהרתי אתכם. אם אתם מקיימים אותם - מוטב, ואם לאו - הריני נוטל נשמתכם".

ובטעם מה שנצטוו הנשים דווקא בשלושת מצוות אלו, אמרו חז"ל (מדרש תנחומא פרשת מצורע) שזו היא כפרה לחוה שגרמה לאדם הראשון לחטאו ולאכול מעץ הדעת. וז"ל: "ולמה נמסרו לאשה, אמר הקדוש ברוך הוא היא כתבה נרו של עולם, דכתיב (משלי כ, ז) 'נר אלקים נשמת אדם', לפיכך תשמור מצות נר. חלה אמר הקדוש ברוך הוא היא טימאה חלתו של עולם, זה אדם הראשון, שהיה חלתו של עולם, וכו'. נדה, אמר הקדוש ברוך הוא היא שפכה דמו של אדם הראשון, והיא מתחייבת שתשמר דמה, שנאמר (בראשית י, ט) 'שוּפֹך דַם הָאָדָם וְגו', תשמור נדתה שתכפר לה על הדם ששפכה".

ואכן, מצוות אלו הן יסוד וצדקתן של נשות ישראל בכל הדורות. ויותר מזה מצינו, שהאמהות הקדושות נתייחדו בכך ששימרו שלוש מצוות אלו כהלכתן, וזכו לשכר רב ועצום כנגדן, והברכה שרתה בהן, וכדברי רש"י הידועים (בראשית כד, יז) "שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיטה, וענין קשור על האהל, ומשמנתה פסוק, וכשבת רבקה חזרו". והוסיף על דבריו בפירוש רבינו עובדיה מברטנורא (עמר נקא על התורה שם), "יש לומר לפי שהאשה מצווה על ג' מצוות".

ידוע שבמצות חלה נקשרו סגולות רבות לפעול ישועה על ידי הפרשת חלה, והמפורסמות אינן צריכות ראיה, אין בודקין מן המזבח ולמעלה. צדיקים אומרים, כי 'חלה' ראשי תיבות 'חיים הם למצאיהם' - בכח החלה להביא חיים לעולם

דברים, בנדה ובחלה ובהדלקת הנר, ולפי ששרה היתה זריזה בשלשתן, היו אלה הג' דברים מדה כנגד מדה; כלפי שהיתה זהירה בהדלקת הנר היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת. ולפי שהיתה זהירה בחלה היתה ברכה מצויה בעיטה. ולפי שהיתה זהירה בנדה היה הענין קשור על האהל וכו', וכשמתה שרה לא היתה שם אשה זהירה בדברים הללו ופסקו, כשבת רבקה שגם היא היתה זהירה בשלשתן חזרו".

השאלות והאזהרות בערב שבת כנגד מה שזכו ישראל במדבר

והנה, כנגד שלוש מצוות הנשים, מצינו במשנה הסמוכה למשנה זו במסכת שבת, שלוש שאלות שצריך דווקא האישי לשאול בכל ערב שבת: "עישרתם? עירבתם? הדליקו את הנר!". ויש לציין ששלושת שאלות אלו מכוונות גם הן ממש כנגד אותן ג' המצוות. שכן 'עישרתם' - הוא כנגד תיקון המאכלים, כמצות חלה, 'עירבתם' - כנגד תיקון הבית, כמצות נדה, ו'הדליקו את הנר' - כפשוטו.

ובדומה לזה, זכו בני ישראל במדבר לשלושה מתנות, על ידי שלושה פרנסים שהיו להם; מן - לחם מן השמים, בזכותו של משה רבינו, ענני הכבוד לצל ולמחסה בזכות אהרן הכהן, ובאר מים לשותות בזכותה של מרים הנביאה. [ויתבאר להלן שייכות כל מתנה לאחת המצוות].

ומבואר בגמרא (בבא מציעא פז) ששורש הדבר נעשה בזכות האבות הקדושים, שהטריח אברהם אבינו את עצמו בשעת חוליו וכאבו להכניס אורחים ולשרתם ולהאכילם בהידור גדול, ובזכות כך זכו בניו שסיפק הקב"ה צרכיהם במדבר ארבעים שנה, וז"ל הגמרא:

"דאמר רבי חמא ברבי חנינא, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, בשכר שלשה זכו לשלשה, בשכר חמאה וחלב - זכו למן, בשכר 'והוא עמד עליהם' - זכו לעמוד הענן, בשכר 'קח נא מעט מים' - זכו לבארה של מרים.

וכמו כן מוצאים אנו ענינים אלו כסדר אצל האבות הקדושים, כמו שדרשו חז"ל (שבת לג): "על יעקב אבינו שנאמר עליו (בראשית לג, יח) 'ויבא יעקב שלם' - ופירשו, 'שלם בגופו שלם' בממונו שלם בתורתו". גופו רבו הענין שענינו שמירת קדושת הגוף כמצות נדה, ממונו כנגד ברכת המזונות וכמצות חלה, ותורתו כנגד הדלקת הנר, כי 'תורה אור' היא.

וכן יש להוסיף, שענינים אלו שייכים גם לשלושת מידותיו הטובות של אברהם אבינו, כפי שנפרטו במשנה במסכת אבות (פרק ה משנה י"ט), "ענין טובה רוח במשנה פש שלם", כי בירידת המן היתה בחינת 'עין טובה', שלא העדיף המרבה והממעיט לא החסיד, אלא קבלו כולם שיעור אחד - עומר לגולגולת. וכך נמנעה קנאה מביניהם. עמוד הענין הועיל לנפש שפלה, שענינה הרחקת התאוות, וגם הענין הרחיק את כל כוחות הרע והרשע, כמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא פרשת במדבר, ב): "שבעה עננים היו, מלמעלה ומלמטה ומארבע רוחות, ואחת בפניהם, מכה בחשים ועוקרבים, ומשורה להם את ההרים ואת העמקים ושורף את הקוצים". וידוע שהכוונה בזה להכחדת כוחות הטומאה, וכפי שפירש רבינו האריז"ל זיע"א על הפסוק (דברים ת, טו) "נחש שרף ועקרב וצמאון" שהכוונה לארבע הקלי שהיו במדבר (וראה גם בזהיר הקדוש ח"ב דף קפד). ובארה של מרים כנגד רוח נמוכה, כדברי חז"ל (תענית ז.) על התורה שנמשלה למים: "אמר רבי חנינא בר אידי, למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיהו נה, א) 'הוי כל צמא לכו למים' - לומר לך, מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה".

הרי לנו כי אלו הם שלושת יסודות קדושת ישראל, ברכת העיטה שכנגד הפרשת חלה, הרומזת למן ולעין טובה. ענין קשור זה האוהל, כנגד קדושת ישראל וצניעות הנשים, כמצות נדה וכענני הכבוד שניתנו לישראל, וזהו ענין נפש שפלה. והנר הדולק מערב שבת לערב שבת, זהו כנגד התורה, שהרגיל בנר הוויין לו בניס תלמידי חכמים (ראה שבת כג), ואין מים אלא תורה (בבא קמא זי), שהתורה אינה הולכת אלא אצל מי שרוחו נמוכה, כמים אלו, וכנגד בארה של מרים.

שלושת הברכות המכוונות

כאמור למעלה, שלושת קדושות אלו נרמזות בשאלות האישי הישראלי בערב שבת קודש, 'עישרתם, עירבתם, הדליקו את הנר'.

עישרתם - כנגד ברכה בעיטה, שלם בממונו, שעל ידי המעשרות נכסיו של אדם מתברכים והוא זוכה לעשירות, כדברי חז"ל (שבת קיט) על הפסוק (דברים יח, כב) "עשר תעשר" - "עשר בשביל שתעשר". וכן על יצחק אבינו ע"ה נאמר (בראשית כו, יב) "וַיִּזְרַע יַצְחָק בְּאֶרֶץ הַהָוָה וַיִּמְצָא בְשֵׁנָה הָהוּא מְאֹה שְׁעָרִים וַיִּבְרְכֵהוּ ה'". ופירש שם רש"י ומקורו מן המדרש (בראשית רבה סד, ו), שאומד זה למעשרות היה, הרי שבזכות המעשרות זכה יצחק לשפע רב.

עירבתם - כנגד תיקון הקדושה ושלימות הגוף, שלם בגופו, כדברי הגמרא (שבת ד): "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, יצתה בת קול ואמרה, (משלי כג, טו) 'בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני', (שם כז, יא) 'חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר'". ועומק הענין, כי בקיום מצות עירוב מחבר האדם את הכל לקדושה, וקדושת השבת שורה על כל המקומות, בבית ובחצרות ובכל הרשויות. [וזהו גם טעם הדבר שכאשר רצתה המשנה (עירובין פ"ג משנה ה) לפרש את ענין עירובי תחומין - שגם זה מענין עירובין, הביאה דוגמא מאדם ההולך אצל רבו, ועושה תנאי שאם בא חכם מן המזרח הרי עירובו למזרח, ואם יבוא ממערב עירובו ממערב, וכל ענין המשנה שם הוא מהולך אצל חכם ללמוד תורה, כי עיקר ענין העירוב הוא בהשפעת הקדושה, ואין קדושה כתורה].

הדליקו את הנר - כנר הדלוק משבת לשבת, וכנגד שלם בתורתו, אור התורה המאיר לארץ ולדרים עליה.

בני חיי ומזוני

כיוצא בדבר פירש בספה"ק דברי ישראל, ששלושת האמירות שבערב שבת מכוונות כנגד בני חיי ומזוני, כי 'עישרתם' מביא לידי עשירות, פרנסה ומזונות. 'עירבתם' כנגד הבנים, דריש לה מלשון ערבות, ובנינו ערבים לנו בקבלת ושמירת התורה, כדברי חז"ל (במד' חית - שיר השירים רב א, א), כי אם הבנים הולכים בדרך התורה, הרי זו הוכחה שהאבות נוהגים בקדושה, וכל זה הוא ענין עירוב וחבור לקדושה וכדלעיל. 'והדליקו את הנר' כנגד 'חיי', כי 'נר ה' נשמת אדם' (משלי כז, ו), וכל רצוננו בחיים הוא כדי להמשיך את שלשלת הדורות שלא תשתכח תורה מישראל.

טעותם של המרגלים

נמצא אם כן שכל המתנות הטובות שניתנו לישראל במדבר, המן הבאר ועניני הכבוד, שייכים לענין שלוש מצוות הנשים, אשר אחת מהן היא מצות חלה, שבה אנו עוסקים במאמרנו זה.

כידוע, ירדת המן לישראל היתה בזכותו של משה רבינו עליו השלום. ובכך מפרש ה'שפת אמת' (שלה תרמ"ה), את גודל החטא שגרמו המרגלים, שהחלישו דעתם של ישראל. כי הנה במדבר זכו ישראל לאכול לחם אבירים, לחם של מלאכי השרת שאינם צריכים לשום עמל וטורח במזונותיהם, ובא אל הצדיקים עד פתח ביתם, ואפילו טעמו היה כרצונם על פי מחשבתם ללא שום מעשה בידיהם.

אמנם בפרשת חלה נאמר לישראל (במדבר טו, יח-ט) "בבאכם אל הארץ, באכלכם מלחם הארץ", שוב כבר לא היה זה לחם מן השמים, אלא לחם מן הארץ. ומטעם זה חלשה דעתם של ישראל, ולא רצו המרגלים להיכנס לארץ ישראל, שכן כבר לא יזכו להשגחה העליונה שהיתה בירידת המן, ויצטרכו לטרוח בעבור מזונותיהם, וגם המזונות עצמם תהיה דרגתם נמוכה הרבה יותר ויצאו מן הארץ ולא מן השמים.

קידוש החומר

אמנם הקדוש ברוך הוא חשבה לטובה, ואמר להם "היה באכלכם מלחם הארץ" - אין 'והיה' אלא לשון שמחה (ראה בראשית רבה מב, א), כי עיקר תכלית הבריאה שירוממו ישראל את הטבע הגשמי להשתמש בו לרוחניות, וכך היא הצורה הנכונה, שיאכלו ישראל לחם היוצא מן הארץ ולרוממו לקדושה. וידוע מה שדרשו חז"ל (תנא דבי אליהו רבא א) שהקדוש ברוך הוא "עשיר ושמן בחלקו", כעין דברי המשנה (אבות פ"ד משנה א) "איזהו עשיר השמח בחלקו", כי אין עשיר אלא הקדוש ברוך הוא, שתבל ומלואה שלו הוא, ו'חלקו' הם בני ישראל, "כי חלק ה' עמו" (דברים לב, ט), וזו היא השמחה לפניו יתברך, בשעה שבאים בניו ולוקחים לחם מן הארץ ומרימים ממנו תרומה לה'.

המן הבאר והענינים - גם לאחר הכניסה לארץ!

ומפרש ה'שפת אמת' (שלה תרמ"ה שם), שזהו שאמר להם הקב"ה לישראל קודם כניסתם לארץ, כי במדבר זכו לשלוש מתנות, אכלו מן, שתו מי באר, וחסו בצל ענני הכבוד, ומה טעם ירצו לצאת מן המדבר ומהשראת השכינה שביניהם, בני חיי ומזוני בשפע, ללכת אל הארץ שבה יעסקו בגשמיות? אך אמר להם הקב"ה, שאינם מפסידיים כלום, אלא שימשיכו לזכות לאותן שלוש המתנות מכח העבודה שיעבדו את ה' באכלם מלחם הארץ.

ולשם כך נצטוו בפרשת שלח בשלוש מצוות, פרשת נסכים, פרשת חלה ופרשת ציצית, המכוונות כנגד שלוש ענינים אלו. חלה - כנגד אכילת המן, כי המפריש חלה כראוי הרי הוא כאוכלי המן, ואף שאין לחמו כלחם אבירים, ואינו חש בו כל הטעמים שבעולם, אלא לחם מן הארץ הוא, מכל מקום יש בו מעלה עצומה שאין במן, כי על ידו "תרימו תרומה לה'", תרומתו היא הגשמיות לעשותה רוחנית, וזה שייך רק בלחם הארץ ולא בדגן שמים.

כמו כן, זכו ישראל לשמות מן בארה של מרים, אך עתה נצטוו בנסכים, ומעלה מיוחדת יש בהם, שהרי נסכים אלו אינם מצות ניסוך המים [שהוא הלכה למשה מסיני ורק נרמז בכתוב], אלא נסכי יין, ואילו במדבר שתו

מים. ואמנם נמשלה התורה למים, אין מים אלא תורה, אך מים אין בהם טעם כלל, ואילו היין הוא משקה מובחר שיש בו טעם לשבח, ורוממות בחינה זו להשגת טעמי תורה, כשם שהיין בא מן הגפן שטרחה בגידולה, כך התורה שילמדו בארץ תהיה תורתם, שיהיה להם חלק והשגה בה ויבינהו מעמיתם.

והמצוה השלישית - מצות ציצית, כנגד ענני הכבוד הסוככים על ישראל כחופה, חסד ה' החופף עליהם כל היום, בבחינת (תהלים לב, י) 'וְהַנְּהוּטָה בְּה' חֶסֶד יְסֻבְּכֶנּוּ'. וגם מצות ציצית ענינה חסד, כפי שכבר רמז אברהם אבינו באומרו למלך סדום (בראשית יד, כג) "אם מחוט ועד שרוך נעל", חוט הוא חוט של חסד - מצות ציצית שניתנה לבניו (ראה בראשית רבה מג, ט).

הרי כאן שלוש המצוות מכוונות כנגד שלוש המתנות, וחביבים אצל הקדוש ברוך הוא מעשים הנעשים בכוחם של ישראל עצמם, יותר ממה שנותן להם במתנה.

חלתו של עולם

נשוב על הראשונות, עסקנו במצות חלה. הבאנו דברי חז"ל על כך שמצות חלה הוטלה על האשה, משום שהיא קלקלה חלתו של עולם - זהו אדם הראשון. ומטעם זה מסתכנות נשים בשעת לידתן אם אינן זהירות במצות חלה.

ומדוע נקרא אדם הראשון בשם 'חלתו של עולם'? יתבאר הדבר למעיין בפסוקי התורה על ענין בריאת האדם (בראשית פרק ב), שם מובאר שהיתה בריאת האדם כעין הכנת העיסה, והפרשתו מן האדמה כהפרשת חלה. שהרי לאחר שעלה אד מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, כאדם הנותן מים לתוך הקמח ועושה

אלו הם שלוש יסודות קדושת ישראל, ברכת העיסה שכנגד הפרשת חלה, הרומזת למן ולעין טובה. ענין קשור על האוהל, כנגד קדושת ישראל וצניעות הנשים, כמצות נדה וזענוני הכבוד שניתנו לישראל, וזהו ענין נפש שפלה. והנה הדולק מערב שבת לערב שבת, זהו כנגד התורה

עיסה, יצר הקב"ה את האדם "כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה" (רש"י שם פסוק ו), ובגולם זה נפח באפיו נשמת חיים ונעשה אדם. זו היא חלתו של עולם.

אולם האשה לאחר שאכלה מעץ הדעת, נתנה גם לאישה עימה ויאכל, ולאחר החטא נגזר עליו (שם ג, ט) "בְּזַעַת אֶפְיִן תֹּאכַל לֶחֶם", טורח גדול צריך האדם לטרוח עד שזוכה לאכול פת, כמו שאמר התנא בן זומא (ברכות נח): "כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול: חרש, זורע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל", הרי כאן י"א מלאכות בסידורא דפת, וכדברי המשנה בפרק כלל גדול במסכת שבת (דף עג, א). וכל זה בניגוד גמור למה שהיה בגן עדן, שלא הוצרך לטרוח כלל אחר מזונו, והיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומסנניו לו יין (ראה סנהדרין טז, א), וכן יהיה בגאולה העתידה, "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת" (ראה שבת לב, א) ושוב לא יצטרכו לטרוח בהכנת הלחם. ולעומת האדם, הרי בעלי החיים אינם צריכים לטרוח כלל בהכנת מזונם, והוא מצוי להם בכל מקום באכילת ירק עשב ללא צורך בהכנה וטרח כלל.

נמצא, שהלחם הוא המלמד על מהות האדם בעולם הזה לאחר שחטא, שרחוק הוא מן השלימות, וכשם שרחוק הוא במזונו, כך רחוק הוא בדעתו מן ההשגה האמיתית שהיתה לו בגן עדן מקדם. כמה וכמה שנים קטן הוא ואין בו דעת, וגם משבא לכלל דעת היותו בן י"ג שנה, עדיין דעתו קלושה ונבובה, עד שיעמול להסיר מעליו עול החשבונות הרבים ולשעבד שכלו לדעת תורה ולרצונו של מקום.

וכך הוא בכל עניני האדם, טורח גדול צריך הוא על כל

דבר וענין, להמציא לו כסות ובגד ללבוש, לכנות בית ולישא אשה, הכל כרוך בטורח ומלאכה רבה. נמצא שמציאות הלחם מזכירה את כל מציאות האדם בעולם.

חובת האדם הנלמדת ממצות חלה

אמנם, עדיין יש לו לאדם דבר אחד ללמוד מן הלחם. כי הנה, גם אחר כל מה שטרח לעמוד על דעתו ולספק את צרכיו, הרי "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, ג), ו"צר לב האדם רע מנעוריו" (בראשית ח, כא), ועלול הוא להשתמש בכוחותיו ובשכלו להזיק לאחרים ולעולם כולו במעשיו.

על כן לימדה התורה דעת את האדם, שילמד מהכנת הפת, שלאחר כל הטרירות שבהכנתה, והעיסה כבר עומדת וממתנת להכנסתה אל התנור לגמר אפייתה, מצווה האדם ליטול את ראשיתה ושבחה ולהפרישנו לתרומה לה', להביאו אל הכהן משרת ה', וזהו גמר תיקונו. וזהו עומק המאמר המובא לעיל, "כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל עבודה זרה". כי גם במצב כזה שכבר עומד האדם ליהנות מפרי עמלו, נדרש הוא להתמין בסבלנות ולהפריש חלקו של גבוה, ולא לאכול קודם לכן, וזהו היפך ממש מכל מהות העבודה זרה, שענינה לייחס כח חיצוני ואחר חלילה מלבד אלקותו יתברך, לשכוח את ה' רחמנא לצלן. וכנגד זה כאשר בא האדם ומשעבד כל רצונו וחשקו לכבוד שמים, ומעמיד עצמו שלא לאכול מיגיעו הרב עד שיתן חלק למקום, בזה מבטל ומשרש את שורש עבודת האלילים מקרב נפשו, ומרים עצמו תרומה לשמים.

זהו שצריך האדם - חלתו של עולם - ללמוד ממצות החלה שמפריש הוא מלחם הארץ. כי תכלית בריאת האדם, שיהיה הוא מופרש מן הארציות והחומריות, שיהיה קדוש וטהור בבחינת 'ראשית', כצדיקי ישראל שנקראו 'ראשית' (רש"י ריש בראשית).

הנאת הנשמה מן המזון הנשמי בכח קיום המצוות בו

וכמה מתקו בזה דברי השל"ה הקדוש, שכתב (פרשת שלח לך תורה אר ב) כי המאכל הוא גופני ורוחני, וכמו שיש דבקות במאכל רוחני וגופני, כן נשאר דבקות נשמה בגוף על ידי המאכל, והנשמה נהנה מהרוחניות והגוף מהגופניות. על כן צייתה התורה לעורר כח הקדושה שבלחם ולהפריש חלה, והיא חלק גבוה שזכה לכהן שהוא קדוש שיאכל אותה, ואז העיסה מזכך גוף ונפש האוכל. גם אדם הראשון היה חלתו של עולם (שם ז, ח), והיה שלם בגוף ונפש, וכשקלקל גרם ל'קוץ ודרדר תצמיח' (בראשית ג, ח) 'ובזעת אפך תאכל לחם' (שם שם, ט). ובהרמת חלה ונתינה להכהן שהוא קודש, אז נתקדש הלחם להיות 'לחם לבב אנוש יסעד' (תהלים קד, טו), שורה עליו הטהרה.

ושורש הדברים נמצא כבר בדברי ספר החינוך במצות חלה, שכתב (מצוה שפ"ה) ז"ל: "משרשי המצוה, לפי שחיותו של אדם במזונות, ורוב העולם יחיו בלחם, רצה המקום ליזכותנו במצוה תמידית בלחמנו כדי שתנוח ברכה בו על ידי המצוה ונקבל בה זכות בנפשנו, ונמצאת העיסה מזון לגוף ומזון לנפש".

הרי לנו כי ענינה של מצות חלה לרומם את מאכלי הגוף ולהוציא מהם את היסוד הרוחני שהוא מזון הנפש, להחיות בהם נפש כל חי.

הכל הולך אחר ההתחלה

וממנו ניקח לעבוד את ה' בכל עניני האדם, ללמוד מן הפרט אל הכלל. כשם שאדם הראשון שהיה חלתו של עולם - ראשון לכל הברואים ותכלית היצורים, נדרש להיות מופרש לה' בטהרה, ובזה פגמה האשה כשהאכילתו מעץ הדעת - כך כל אדם ואדם, עליו לייקר את ימי השחרות ושנות הבחורות, וכפי שידוע מן הצדיקים, כגון דברי הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זיע"א, שהיה חוזר ושונה לתלמידיו כי 'ראשית עריסותיכם' ענינה ראשית היום, בשכבכם על משכבכם כשאתם ניעורים בבוקר, והאדם מקבל בחזרה את נשמתו במתנה מאת הבורא יתברך, שעה זו יש בה סגולה מיוחדת להוליך אחריה את כל היום כולו, אם יקבל עליו בשעה זו עול תורה ומצוות, לקדש כל יומו למען כבוד שמים.

וכן כתב הרה"ק רבי חיים מטשרנוביץ זיע"א בעל 'באר מים חיים', בספה"ק 'סידורו של שבת' (ח"ב דרוש ד פרק

תיבות 'חנון המרבה לסלוח'.

פרשת חלה קודם חטא המרגלים ולאחרי

ומה נעמו מעתה דברי הירושלמי (תענית פרק ד הלכה ה) שהבאנו לעיל, שמשם רבינו לימד את ישראל פרשת חלה קודם ביאת המרגלים, ולכאורה זהו שלא כסדר הכתובים שפרשת חלה נכתבה אחר מעשה זה. כי באמת, לפי הסדר הרצוי, יש להביא פת ואחר כך יין - אלו הנסכים, אך לאחר שחטאו ישראל וחזרו לקלקול הקדמון שבחטא אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת שגפן היה, ולא המתין לליל שבת, מעתה נצרך ראשית כל לתקן את בחינת היין, ורק לאחר מכן תבוא המחילה על ידי החלה, ולכן נאמרה פרשת נסכים תחילה ורק לאחריה פרשת חלה.

ובחינה זו מצאנו בכל מקום, שיש להקדים את תיקון הגוף להבאת הנשמה אליו, וכדברי הכתוב שפירשנו לעיל על הנשמה: "והבאתה אל תוך ביתך" - ראשית כל יש להכין את הבית, שהוא הגוף, ורק לאחר מכן אפשר להביא לתוכו את הנשמה. כי גופם של ישראל אף הוא קדוש, ולא רק נשמתם, וכמו שכתב הרה"ק בעל התניא זיע"א (פרק מט) שמה שאומרים בתפילה "ובנו בחרת מכל עם ולשון", אינו מדובר רק על הנשמה, אלא גם על הגוף הישראלי, שנבחר ומיוחד הוא משאר גופי בני אדם. אם אין קמח - אין תורה, וגם מלבוש הנשמה צריך להישמר בקדושה. וכאשר עושים כן, בנסכים וחלה נתקן חטא עבודה זרה.

עבודת ישראל בלילי שבת

ומטעם זה עושים כן ישראל בכל ליל שבת, לאחר שמדלקת האשה את הנר ומתקנת מה שכיבתה נרו של עולם, מקדשים על היין ומתקנים את חטא אדם הראשון שאכל מן הגפן ולא המתין לקידוש ליל שבת - אשר מחמת זה נכשלו ישראל גם בחטא העגל ובחטא המרגלים - ולבסוף בוצעים על החלות ומשלימים את התיקון.

זהו סוד מה שאמר חז"ל (שבת קיט): "תניא, רבי יוסי בר יהודה אומר, שני מלאכי השרת מולין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע. וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומסתו מוצעת, מלאך טוב אומר, 'הי רצון שתהא לשבת אחרת כן'. ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו". הרי כאן שלושת ברכות הנשים הצדקניות, כי 'נר דלוק' כנגד הנר הדולק משבת לשבת, ושלחן ערוך' כנגד ברכה בעיסה, ו'מיטה מוצעת' כנגד השראת השכינה בענן הקשור על האוהל. אלו הם המן הבאר וענני הכבוד שזכו להם ישראל במדבר. וזהו טעם נוסף לדברי חז"ל (שם) מיד אחר מאמר זה, "לעולם יסדר אדם שלחנו בערב שבת, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית". כי תיקון גדול נעשה בשולחן השבת. ויש שנהגו משום כך להכין עיסה בשיעור הראוי ולהפריש ממנה חלה בכל ערב שבת, כי מכיון שבשעה זו נעשה החטא, ראוי זמן זה לתיקון בכח מצות הפרשת חלה.

יום שכולו שבת

מסופר על הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שהיה רגיל לרוץ ממאפייה למאפייה לבדוק אם כבר הפרישו חלה כדיו, ורגיל היה בלשונו לומר כי 'חלה' ראשי תיבות 'חלק לעולם הבא', הרי שבזכות החלה יוכל האדם לנחול את עולמו.

ואמנם, כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא (סנהדרין ז, א), אך לאחר כל מה שזכינו ללמוד במאמר זה על כוחה של החלה להביא את התיקון השלם, על ידי שהפרישו אותה ביום השישי מן העיסה, בחינת (שמות טו, ה) "והיה ביום השישי והכינו", ולאחר מכן כשבוצעים עליה בשבת, מובן עד כמה יש להזדרז בזה.

ובזכות קיום מצות חלה כהלכתה, נזכה לקרב זמן הגאולה להחיש גאולתנו ופדות נפשנו, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

מסכת תענית (לא): "עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן". [ובאמת ענין המחול שם שייך גם למחילת עוונות, והבן]. הרי לנו שני חלקים במצות חלה; תפילה ומחילת עוון.

האדם שזאף למעלה ומחובר למטה

העולה מדברים אלו, כי אדם המפריש חלה ומרים תרומה, נעשה בזה תיקון לו עצמו ולכל העולם עמו. ובזה יתבאר מפני מה נתחייבו ישראל בחלה רק משבאו לארץ, על פי דברי המגיד מטריסק בספה"ק 'מגן אברהם', שהביא מדברי חז"ל במדרש (ראה בראשית רבה יג, ב) "למה נקרא שמה 'ארץ', על שם המריצית על פירושה". הרי ש'ארץ' הוא מקום תיקון וריצוי.

עוד מפרש ה'מגן אברהם' שם את לשון הכתוב 'תרימו תרומה', כאילו נכתב 'תרומ' ו'ה', כי בכח עבודת האדם בעולם הזה, יש בכוחו לרומם את האותיות ו'ה' שבשם המיוחד, שנחסרו משם 'ה' כל זמן שזרעו של עמלק קיים, כמו שאמר חז"ל (מדרש תנחומא כי תצא יא), אך בכח עבודת האדם הנרמזת במצות הפרשת חלה, יוכל לרומם את אותיות ו'ה' בחזרה למקומן, ולייחד קודשא בריך הוא ושכינתה. וכאמור, עיקר העבודה - בכח התפילה, בראשית היום המושכת אחריה את כל היום כולו.

תפילת חנה

ידוע כי שלושת מצוות הנשים נרמזות בשמה של חנה אם שמואל הנביא, ראשי תיבות "חלה, נדה, הדלקת הנר". והנה, כל מציאותה של חנה היתה תפילה וזעקה לה' יתברך, ומעתה מובן מדוע דווקא בשמה של חנה

תכלית בריאת האדם, שיהיה הוא מופרש מן הארציות והחומריות, שיהיה קדוש וטהור בבחינת 'ראשית', 'צדיקי ישראל' שנקראו 'ראשית'

נרמז כל ענין תיקון האשה בשלושת המצוות, כי ראשית התיקון ועיקרו היא בתפילה.

כמה גדול כח תפילת האשה, אשר מכנסת לתוך תפילתה את כל רגשי נפשה ואהבתה לה' יתברך, ולכן זו היא מצוה עיקרית בעבודת נשות ישראל.

תיקון ליל שבת - מיתוך גבורות בחסדים

והנה מצינו בליל שבת דבר מעניין, הרי סוד התיקון הוא בקידוש על היין ובציעת הפת, הקידוש נעשה על ידי האיש, ואילו את הפת - אופה האשה. ובזה נתקנת חלתו של עולם, והנה ידוע שבכל מקום איש הוא בחינת חסד, ואשה בחינת גבורה, אך כאן מצינו להיפך, שהאיש נוטל את היין שהוא בשורש הגבורה (ראה בזה הקדוש ח"א דף רסב), ואילו הלחם שבכל מקום הוא בחינת חסד, כחלה הניתנת לכהנים שהם בבחינת חסד (ראה שם דף רסו) - כאן היא מחלקת האשה, ונעשית שעת האכילה כשעת מלחמה - עידן קרבא, כדברי הזהר הקדוש הנודעים (ח"ג דף רעב).

וטעם הענין, כי יש לתקן את שתי הבחינות, ולכן החלה שניתנת מן האשה שהיא גבורה - לכהן שהוא חסד, ממתקת את הגבורה בחסד, וכן היין שהוא גבורה נמתק בהשפעת החסדים שאצל האיש, ולכן "סוחט אדם אשכול ענבים ומקדש קידוש היום" (ראה בבא בתרא יז, א), כדי לתקן את ענין החלה השייך לבחינת האיש. וכמו שביארנו לעיל, ש'חלה' היא גם מלשון מחולות וריקודים. והענין בזה, כי 'מחול' יתיקיים בסוף התיקון השלם, כשישב הקב"ה בין הצדיקים בגן עדן ויעשה להם מחול, כדברי הגמרא בתענית שהוזכרה למעלה. אך הדרך להגיע אל ה'מחול', היא על ידי שיזכו ישראל ל'מחילה' לעוונותיהם, וגם זה מתקיים בכח מצות חלה, וכפי שכתב בספר 'גבעת שאול', שתיבת 'חלה' ראשי

א, כי כאשר אדם עורך עיסה למאכלו, אך מפריש את ה'ראשית' תרומה לה', הרי הכל הולך אחר ההתחלה, וכל העיסה כולה בטלה לגבי חלק הראשית, חלת התרומה. וזהו ענין תחילת היום, שיש בכוחו לגרור אחריה את כל המשך היום.

עבודת ימי הראשית

המגיד הרה"ק רבי ישראל מקוֹז'ניץ זיע"א (בספה"ק עבודת ישראל בפרשת) כתב דברים מעיין אלו על כל מהלך חיי האדם. כי טבע האדם שכאשר הינו צעיר לימים, אומר הוא לעצמו "שמח בחור בילדותך" - כי אין לו צורך למרה כל כך ולשוב בתשובה, כי בוודאי יעשה כן בימי זקנותו, ואז יעבוד את ה' כדבעי. אך באמת אין הדבר כן, כי ממצות חלה יש ללמוד שיעיקר העבודה עליה להיות בימי הראשית - אלו ימי הבחורות, ומכוחה ימשיך כן כל ימיו עד זקנה ושיבה.

נמצא שממצות חלה ניתן ללמוד גם על סדר העבודה שבכל יום ויום, וגם על סדר עבודת כל ימי חי האדם. ועיקרו של דבר, שיעצור אדם עצמו ולא יהיה כסוס שוטף במלחמה לרדוף אחר התאוות, אלא יטיר קודם להפריש חלתו של יום ושל ימי חייו לעורכה כראוי.

ברכת הבית כהפרשת חלה

והנה הבאנו לעיל מאמר חז"ל (ויקרא רבה טו, ה), שהמקיים מצות חלה ביטל עבודה זרה. וביאור הענין יש לומר, כי לכאורה מצות הפרשת חלה למראית עיני בשר נראית כמצוה שאין בה טורח וחסרון כיס, וכל אשה הנוטלת מעט בצק ומניחתו לצד ואומרת "הרי זו חלה", כבר קיימה המצוה בשלימות. ואף על פי כן אמר עליה הכתוב (ויחזקאל מד, ז) "להניח ברכה אל ביתך" - שכל הבית מתברך בעבורה.

והענין בזה, כי הפרשת החלה באה לאחר כל המלאכות שנעשו בפת, וכפי שהארכנו בזה למעלה. והרי כשם שהיהודי עושה מלאכות אלו, כך הגוי עושה כן, וכלפי חוץ אין נראה כל הפרש ביניהם. ואם כן, אם יתבונן האדם בעולם בדרכי הטבע, ולא יכיר בפנימיות הדברים, נראה לו שלצורך אכילת הפת עליו לעמול ולטרוח, והנה עתה נדרש ממנו להפריש חלה, ונאמר לו כי בכך מתברכת עיסתו ויאכל לחמו בשפע, ויקיים בזה "וזכרת את ה' אלוֹקֶיךָ כִּי הוּא הִנּוּתָן לָךְ כַּח לַעֲשׂוֹת חִיל", ואם יזכור שהכל מאת ה', יכניס את השכינה לביתו ויזכור את אלוֹקָיו תמיד, ויתברכו מעשי ידיו. ולליבו נכנסת המחשבה, 'הרי גם הגוי עושה כמעשי ואחר כך אוכל לשובע, והוא אינו מפריש חלה, ומדוע לא אהיה כמוהו?'. אך האמת, כי אין מאכלו של הגוי כמאכלו של ישראל כלל, וכל אכילתו היא מן השיריים ששיירו ישראל אחר אכילתם בקדושה, וכשם שמתברך מאכלם, כך מתברך כל העולם, ורק ממש זה יכילם שאר הברואים לאכול לחמם.

נמצא שהפרשת חלה ובהתבוננות בענינה, מקשר האדם עצמו עם בורא העולם, ומעתה מובן היטב מפני מה הנמנע מזה חשוב כעובד עבודה זרה, שהרי אינו מקשר עצמו לקדושה האמיתית, ואינו מבין שהוא עצמו וכל קנינו שייך לאדונו יתברך.

ביאורי לשון 'חלה'

והנה, בליל שבת ראשית כל מתפללים ישראל תפילת ערבית, ולאחר מכן באים לביתם ומקדשים על היין, ובוצעים על שתי חלות לחם. ואם נתבונן במעשי האדם הראשון, הרי אמירת 'מזמור שיר', היתה בבחינת תפילה, ולאחר מכן בחינת חלה שבאדם הראשון, היתה כנגד בציעת הפת. ובאמת יש להוסיף שגם התפילה יש למצוא לה רמז בחלה, כי תפילה נקראת 'חילול', כלשון הכתוב (שמות לב, א) "ויחל משה", נמצא ש'חלה' לשון תפילה, אכן יש לבאר ביאור אחר בשם 'חלה' - מלשון 'מחול', שבתיה זו עצמה אפשר ליתן שני פירושים, האחד מלשון מחילת עוונות, והשני מלשון 'מחול לצדיקים', ריקדה של שמחה, כדברי הגמרא בסוף